

**Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
Історичний факультет
Кафедра суспільних дисциплін**

Карасевич А.О, Шачковська Л.С.

ПОЛІТОЛОГІЧНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

**Навчальний посібник для вищих навчальних закладів
Книга I**

ЛІТЕРИ А , Б, В

Умань 2016

Рецензенти:

Третяк Олексій Анатолійович, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Кривошеїн Віталій Володимирович, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри соціології Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Священко Зінаїда Василівна, доктор історичних наук, професор кафедри загальної історії Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Рекомендовано Вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, як навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів

Протокол № , від 19 травня 2016 року

Політологічна енциклопедія. - Навчальний посібник Книга I / Укладачі: Карасевич А. О., Шачковська Л. С. – Умань.: ФОП Жовтий О.О., 2016. – 557 с.

Пропонований навчальний посібник «Політологічна енциклопедія» є спеціальним навчально-методичним виданням, в якому пропонуються основні фундаментальні термінологічні поняття у галузі політичного знання, що використовуються у зарубіжній та вітчизняній науці про політику і у політичній діяльності.

Розрахований на студентів, аспірантів, викладачів вищих навчальних закладів, політичних і громадських діячів, а також широкої аудиторії читачів, які цікавляться особливостями формування політичної культури.

Карасевич А. О., Шачковська Л.С.

ЛІТЕРИ А , Б, В.

АБОЛІЦІОНІЗМ

АБОЛІЦІОНІЗМ (фр. abolitionisme, від лат. Abolitio — скасування) — громадський рух за скасування якогось закону. Наприкінці XVIII — на початку XIX ст. у США рух за скасування рабства чорношкірого населення, у Великобританії, Франції та деяких інших країнах рух за ліквідацію рабства у колоніях.

New York African Free School, No. 2, built a century ago

Будинок Другої африканської безкоштовної школи, заснованої у 1822 р. Нью-йоркським гуманним антимісіонерським товариством, членом якого у ті часи був Джеремія Томпсон

Нью-йоркське гуманне антимісіонерське товариство (англ. New York Manumission Society) було створено задля визволення рабів. Це товариство було засновано у 1785 р. і припинило свою діяльність у 1849 р. Одним із завдань цього товариства було відкриття африканських безкоштовних шкіл, в яких викладали вчителі не білої раси.

Членами товариства були білі люди, серед яких були квакери, підприємці. Одним із таких був Джеремія Томпсон — емігрант з Англії, підприємець з вовняно-виробничого сімейного бізнесу, один із засновників і голова першої трансатлантичної пароплавної лінії «Black Ball Line» у місті Нью-Йорк. Члени цього товариства були проти рабства і за освіченість робітників, бо це було вигідним для їхнього бізнесу.

Аболіціонізм у США мав підтримку робітничого класу, широких кіл фермерства (що боролось за землю, проти плантаторів), а також буржуазії, яка вбачала у рабстві перешкоду для капіталістичного розвитку країни. З появою щотижневика «Ліберејтор» (1831–1865 рр.) та заснуванням у 1833 р. «Американського товариства боротьби з рабством» аболіціонізм став організованим рухом, що об'єднував до 250 тисяч чоловік. У 1840 р. виникла «Партія свободи», яка рішуче виступила проти рабства. Більшість лідерів аболіціонізму на чолі з Вільямом Гаррісоном вважали, що з рабством слід боротися лише моральними засобами та переконанням, не застосовуючи силу.

Однак деякі аболіціоністи на чолі з діячем негритянського визвольного руху Фредериком Дугласом вважали озброєну боротьбу необхідною для скасування рабства. У 1859 р. аболіціоніст Джон Браун намагався підняти загальне повстання рабів.

Аболіціонізм відіграв важливу роль у підготовці громадянської війни у США 1861–1865 рр. і формальної ліквідації рабства. Активним супротивником аболіціонізму був католицький архієпископ Нью-Йорка Джон Х'юз (1797-1864 рр.).

ДЖЕРЕЛА:

Українська радянська енциклопедія : у 12 томах / за ред. М. Бажана. — 2-ге вид. — К. : Головна редакція УРЕ, 1974–1985.; Політичний словник. Головна редакція УРЕ. Київ. 1976. ст. 7.; Словник соціологічних і політологічних термінів. / За загальною редакцією В.І.Астахової., В.І.Даниленка., А.І.Панова. — К.: Вища школа, 1993.;

АБОРИГЕНИ

АБОРИГЕНИ (лат. aborigines; ab origine — від початку) — загальна назва будь-якої тубільної місцевої популяції, етносу чи нації, яка володіла конкретною територією раніше за прийшли панівні популяції, етноси чи нації, і має соціальну систему відмінну від аналогічних систем сусідніх чи прийшлих-панівних популяцій, етносів і націй. Синоніми слова «аборигени» — «автохтони», «тубільці», «корінний народ».

Аборигени Австралії

Термін «аборигени» використовується на означення корінних жителів тієї чи іншої країни. Однак, найчастіше, його застосовують до найдавніших мешканців Австралії.

Термін «аборигени» має наступну дефініційну парадигму:

Стародавні мешканці Середньої Італії — згідно з римськими легендами, окремий народ, який жив на Апеннінах. Витіснені сабіянами, аборигени оселилися у гирлі Тібру. Їх стали називати латинянами.

Корінні мешканці Тайваню;

Корінні мешканці Австралії;

Корінні мешканці острова Тасманія — винищені у 1876 р;

Корінні мешканці Канади (канадійські індіанці);

Корінні мешканці села Сопів.

Перші люди прибули до Австралії з Південно-Східної Азії. Вони жили кочовими групами, полювали, рибалили, а цінні знання вони передавали у переказах і піснях. Коли британці поселились в Австралії наприкінці ХУІІІ ст., там налічувалось понад 300 тис. аборигенів. Але чимало з них було вбито поселенцями або вигнано зі своїх земель. До середини 1900-х рр. чисельність корінного населення знизилась до 45 тис. Сьогодні кількість аборигенів перевищує 200 тис. Починаючи з 1960-х рр., уряд офіційно закріпив за аборигенами їхні землі.

Аборигени традиційно жили просто неба чи споруджували навіси з гілок та кори. Одяг аборигенів складався з пов'язок, виготовлених зі шкіри кенгуру, які носяться на стегнах, та прикрас. Їхньою особливістю було те, що вони розфарбовувались у залежності від віку. Зазвичай це була біла чи жовта глина. Харчувались вони листям та плодами, а також традиційними ласощами аборигенів вважались великі білі личинки козячої молі, багаті на білок. Сьогодні невелика кількість аборигенів малонаселених районів Центральної Австралії живе так само, як їхні пращури, а от корінні жителів переселили у міста.

Мистецтво аборигенів переважно відбиває їх релігійні вірування - чи то наскальні малюнки, розписи на стінах печер, та корі дерев, чи то перекази та пісні. Музика аборигенів виконувалась на діджериді (довгі дерев'яні трубки), ритм на яких відбивається за допомогою двох палиць, постукуючи ними одна об одну.

ДЖЕРЕЛА:

Словник античної міфології. — К.: Наукова думка, 1985. — 236 с.; Словник античної міфології / Уклад. І. Я. Козовик, О. Д. Пономарів; вступ. стаття А. О. Білецького; відп. ред. А. О. Білецький. — 2-е вид. — К.: Наук, думка, 1989. — 240 с.; Словник античної міфології / Упоряд. Козовик І.Я., Пономарів О.Д. — Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2006. — 312 с.; Політичний словник. Головна редакція УРЕ. Київ. 1976. ст. 7.; Енциклопедія «Махаон». К.: 2008.

АБСЕНТЕЇЗМ

АБСЕНТЕЇЗМ (від лат. Absentia — відсутність) — ухилення від участі у виборах, зборах тощо. Одна з форм свідомого бойкотування виборцями виборів, відмова від участі у них; пасивний протест населення проти існуючої форми правління, політичного режиму, прояв громадянської байдужості до виконання людиною своїх прав та обов'язків.

У широкому значенні абсентеїзм можна розуміти як факт байдужого ставлення населення до політичного життя, обивательське уявлення окремих людей про те, що від них у політиці нічого не залежить. Абсентеїзм присутній у будь-якому суспільстві розвиненому чи не розвиненому, у демократичному чи тоталітарному. Його причини різноманітні: відсутність віри громадян в ефективність політичних інститутів, відсутність політичної культури, боротьба за ситуативне задовільнення інтересів та ін.

Масовий абсентеїзм спроможний порушити принципи демократичних механізмів управління суспільством, зробити людей соціуму об'єктом маніпулювання, яке буде абсолютно підвладне лише зацікавленим «верхам», що безпосередньо буде впливати на формування політичної пасивності виборців.

Законодавством ряду держав передбачені певні санкції за неучасть у виборах: в Австрії — адміністративний штраф 1000 шилінгів або ув'язнення протягом 4-х тижнів; в Аргентині особа, яка не брала участі у виборах, втрачає право перебувати на державній службі протягом трьох років; у Греції та Туреччині таку особу засуджують до позбавлення волі; у Бельгії, залежно від кількості проігнорованих виборів, передбачені різні за розмірами штрафи; в Італії участь громадян у виборах визнається їх обов'язком, за невиконання якого протягом п'яти років прізвища порушників вносяться до спеціальних списків, які виставляються на загальний огляд.

Деякі держави виходять із ситуації, зумовленої абсентеїзмом, визнаючи вибори навіть якщо у них взяло участь менше половини зареєстрованих виборців.

Також термін абсентеїзм часом вживається у разі ухиляння від участі в інших зборах та голосуваннях окрім політичних, наприклад уникнення засідань певних установ, акціонерних товариств тощо. Причини у цілому аналогічні політичному абсентеїзмові.

ДЖЕРЕЛА:

Джуелл «Індустріально-організаційна психологія», 2001р, С. 306; Політичний словник.

Головна редакція УРЕ. Київ. 1976. ст. 7.; Українська радянська енциклопедія. — 2-е видання. — Т. 1. — Київ, 1977.: Політологічний енциклопедичний словник. — К., Генеза. — 1997. — 400 с.; Політологічний словник. / За ред. М.Ф.Головатого та О.В.Антонця. — К.: МАУП. 2005. — 792 с.

АБСОЛЮТИЗМ

АБСОЛЮТИЗМ (від лат. *Bsolutus* — необмежений, безумовний, самодержавство, абсолютна монархія) — форма правління державою, за якої верховна влада (суверенітет тощо) належить одній особі (царю, імператору, королю тощо), та для якої характерний найвищий ступінь централізації державної влади.

Абсолютна монархія — це форма правління, в якій вся повнота державної, а іноді і духовної влади знаходиться у руках у монарха.

Абсолютна монархія відрізняється від обмеженої монархії, в якій влада монарха обмежена або юридично, або конституцією. Теоретично, абсолютний монарх здійснює всю владу, але практично, монархія врівноважується політичними групами з числа соціальних класів і каст, таких як аристократія, духовенство, середніх і нижчих класів. Деякі монархії мають слабкі (символічні) законодавчі та інші урядові органи, які монарх може змінювати або розпускати за власним бажанням.

Країнами, де монарх досі зберігає абсолютну владу є: Бруней, Катар, Оман, Саудівська Аравія, Свазіленд, ОАЕ і Ватикан.

**«Монумент королю Луї XV для міста Ренн»,
автор Жан-Батіст Лемуан, 1748 р.**

Абсолютизм характеризується тим, що держава досягає такого рівня розвитку, за якого створюється великий бюрократичний апарат влади, посилюються карні органи, формується професійна армія. Діяльність станово-представницьких органів влади майже припиняється або їх розпускають.

Абсолютизм допускає, на відміну від деспотичних, тоталітарних режимів, наявність латентних (прихованих) обмежень влади: економічних (існує відносний плюралізм власності), соціальних (наявність багатоманітної соціальної структури та спадкоємної аристократії), політичних (абсолютизм здатний до політичної динаміки, розширеного політичного відтворювання), ідеологічних (абсолютизм не вбачає в існуванні ідеологічної багатоманітності загрози для себе).

Абсолютизм спочатку сприяв розвитку ремесл та торгівлі, але згодом став гальмом розвитку продуктивних сил. Він характеризується утворенням бюрократичного централізованого апарату, введенням постійних податків і

постійної найманої армії. Буржуазія, яка виросла у значну силу, революційним шляхом знищила абсолютизм (в Англії у XVII ст., у Франції у XVIII ст.). У Росії абсолютизм був знищений Лютневою революцією 1917 р.

Протягом історії Європи, божественне право королів як основа абсолютної монархії обґрунтовувалося теологічно.

Багато європейських монархів, таких як російські, заявили про верховну самодержавну владу по божественному праву, та про неможливість їх підданих мати будь які права для обмеження влади монарха.

Джеймс VI Шотландський (пізніше Джеймс I Англійський) і його син Карл I з Шотландії та Англії намагалися імпортувати цей принцип. Спроба Карла I запровадити єпископський спосіб правління з церквою Шотландії призвела до Ковенантського повстання (у результаті політики короля Карла I із запровадження до пресвітеріанського богослужіння англіканських обрядів й посилення влади єпископів у 637 р. у Шотландії спалахнуло повстання. 23 лютого 1638 р. лідери дворянської опозиції підписали Національний ковенант, що закликав до об'єднання шотландців для захисту релігії та прав народу. Ідеї Ковенанту виявились широко витребуваними у Шотландії. Всією країною представники різних шарів суспільства — аристократи, дворяни, священники й городяни — виступали на підтримку Ковенанту і зобов'язувались вжити всіх заходів для захисту пресвітеріанства. Практично вся Шотландія об'єдналась під прапорами Ковенанту) і Єпископських війн (серія збройних конфліктів у 1639–1640 рр. між Шотландією, яка повстала проти короля Карла I, та Англією).

Спроби Карла I встановити абсолютистський уряд за європейським зразком, були головною причиною громадянської війни в Англії, незважаючи на те, що він прийняв це правило на 11 років: починаючи з 1629 р., після розпуску парламенту на деякий час.

Існує велика кількість різних думок істориків щодо обсягу абсолютної влади серед європейських монархій. Деякі з них, такі, як Перрі Андерсон, стверджують, що досить багато монархій досягли рівня абсолютистського контролю над своїми державами, у той час як історики, такі як Роджер Меттам, оспорювали саму ідею абсолютизму. У цілому, історики, які не згодні з терміном абсолютизм, стверджують що більшість монархів, позначені як прихильники абсолютизму, виявили не більше влади над своїми підданими, ніж будь-які інші неабсолютистські правителі, і ці історики, як правило, підкреслюють відмінності між абсолютистською пишномовністю монархів і реаліями ефективного використання влади цими абсолютними монархами.

Повстання 1637 р. в Единбурзі

Абсолютизм був досить поширений у XVII—XVIII ст., найяскравіше він проявився у Франції, особливо під час правління короля Людовика XIV, якому належить характерне висловлювання «Держава – це Я!».

У Московській державі абсолютизм існував у формі самодержавства аж до початку XX ст. На початок XXI ст. абсолютна монархія збереглась у Бутані, Катарі, Об'єднаних Арабських Еміратах, Брунеї, Саудівській Аравії, Омані, Ватикані, Свазіленді.

Популярність поняття абсолютної монархії істотно знизилася після Французької революції, яка сприяла поширенню ідей про уряд, заснований на народному суверенітеті.

Багато народів з абсолютних монархій, таких як Марокко, перейшли до конституційної монархії. Хоча, у деяких випадках, монарх зберігає величезну владу, а впливом парламенту на політичне життя знехтує. У Бутані уряд перейшов від абсолютної монархії до конституційної монархії, слідуючи запланованим парламентським виборам у Tshogdu у 2003 р. і виборам Національних Зборів у 2008 р. Непал хитався між конституційним правлінням і прямим правлінням, пов'язаний з Непальською громадянською війною, маоїстським заколотом, і у 2001 р. вбивством королівської сім'ї у Непалі, і з скасуванням непальської монархії 28 травня 2008 р. У Тонга, король мав мажоритарний контроль у парламенті до 2010 р. З іншого боку, Ліхтенштейн перейшов до розширення влади монарха: принцу Ліхтенштейну були надані розширені повноваження після референдуму про внесення змін до Конституції Ліхтенштейну у 2003 р. Правляча сім'я Кім у Північній Кореї (Кім Ір Сен, Кім Чен Ір і Кім Чен Ін) була описана як де-факто абсолютної монархії або «спадкова диктатура».

ДЖЕРЕЛА:

Українська радянська енциклопедія : у 12 томах / за ред. М. Бажана. — 2-ге вид.— К. : Головна редакція УРЕ, 1974–1985.; Маркс К. і Енгельс Ф. Маніфест Комуністичної партії. К., 1956.; Ленін В. І. Держава і революція. Твори. Вид. 4, т. 25.; Сказкин С. Д. Маркс и Энгельс о западноевропейском абсолютизме. «Ученые записки Московского городского педагогического института», 1941, т. 3. Кафедры исторического факультета, в. 1.

АВАНГАРДИЗМ

АВАНГАРДИЗМ (від фран. Avant-garde - передовий загін) — термін для означення так званих «лівих течій» у мистецтві, які по суті, радикальніші, ніж модернізм.

Комплекс явищ у мистецтві 1-ої третини XX ст., якому притаманне прагнення до радикального оновлення змістовних та формальних принципів творчості, і як наслідок, відмова від канонів мистецтва епох, що передували йому.

Авангардистські тенденції виявились у мистецтві Західної Європи, США, Росії, Латинської Америки, хоча у кожному регіоні мали свої специфічні найхарактерніші особливості (наприклад, російський авангардизм початку століття). Авангардизм проявився у цілій низці течій та шкіл (фовізм, футуризм, абстракціонізм, дадаїзм,

сюрреалізм, експресіонізм, конструктивізм, кубізм імажизм) — торкнувся різних царин мистецтва (живопис, скульптура, архітектура, література, музика, кіно).

Термін у його фігуральному значенні використовувався у працях французьких соціалістів-утопістів. В їх же працях термін вперше отримав наступний, художній сенс. Так, засновник школи утопічного соціалізму Анрі Сен-Сімон у статті «Художник, вчений і робочий», яка вийшла у рік його смерті у 1825 р., у союзі художника, вченого і робітника керівну роль Сен-Сімон відводить художнику.

Художник, за визначенням Сен-Симона, наділений уявою і повинен використовувати силу мистецтва для пропаганди передових ідей: «Це ми, художники, будемо служити вам авангардом».

Анрі Сен-Сімон

Мистецтво авангардизму складне і суперечливе, воно містить у собі продуктивні пошуки нових художніх форм і бачення світу. Серед його експериментів є невдалі «однорівки», данина швидкоплинній моді, але залишається й те, що визначило нові імпульси у культурі нашого часу.

Поява авангардизму була зумовлена низкою історико-політичних, філософських і соціо-культурних причин. З історико-політичного погляду, найбільші соціальні зміни у світі на початку ХХ ст., що виникли під впливом соціалістичних та комуністичних теорій, у підґрунті яких лежала ідея докорінної перебудови світу, і як її реальний прояв — російська революція 1917 р., спричинили й аналогічні прагнення до перетворення мистецтва. До речі, саме Росія, Україна, Білорусь дали світові видатних теоретиків і практиків авангардизму (В.Кандінський, К.Малевич, М.Ларіонов, В.Татлін, В.Маяковський, М.Шагал, О.Гончарова, П.Філонов, О.Архипенко, Е.Ворхол та ін.). З іншого боку великий вплив на авангардистів мала Перша світова війна, яка зумовила їхнє трагічне світовідчуття.

Привівши до потужного оновлення всієї художньої мови, авангардизм надав особливу масштабність утопічним надіям на можливість перебудови суспільства за допомогою мистецтва, тим більше, що його розквіт збігся з хвилиною воєн і революцій. У другій половині ХХ ст. його основні принципи піддалися різкій критиці у постмодерні.

З соціокультурного погляду, кардинальні зміни у науці (теорія відносності, квантова теорія, розщеплення атомного ядра), техніці та побуті (нові засоби пересування та зв'язку), прискорений темп і напруженість життя вимагали адекватного відображення у мистецтві.

У філософських та психологічних аспектах теорії авангарду Шопенгауера, Ф.Ніцше, А.Бергсона, К.Маркса, З. Фрейда, К.Г.Юнга суттєво змінили погляд на природу, сутність і призначення людини, а також роль та функції мистецтва у суспільстві. Ці теорії парадоксально сполучалися у маніфестах авангардистів. У зв'язку з цим слід відзначити, що авангардизм став не тільки естетичним феноменом, але й значною мірою був політично ангажований. Анархізм, підкреслена антибуржуазність авангардистів, їх прагнення до епатажу, скандалу, шоку, «сюрпризу» об'єднали митців, які пізніше опинились у різних політичних таборах (Ф.Марінетті примкнув до Б.Муссоліні, Е.Паунд всіляко вихваляв італійський фашизм, Г.Бенн був лояльний до А.Гітлера. Л.Арагон, Елюар, А.Зегерс, Й.-Р.Бехер, В.Незвал стали комуністами).

В естетичному плані найближчими попередниками авангардистів були так звані прокляті поети XIX ст. — Ш.Бодлер, Ж.Лотреамон, А.Рембо, П.Верлен, О.Вайльд, а також художники-імпресіоністи, надто Поль Сезанн, який вважається попередником усього авангардистського образотворчого мистецтва. Глибокі коріння злучають авангардизм із творчістю І.Босха, умовним середньовічним мистецтвом, російською іконографією, первісним мистецтвом.

Едвард Мунк. «Крик» (1893)

Основним естетичним принципом авангардизму стала відмова від так званого традиційного мистецтва, що розвивалось з доби Відродження до XIX ст., в якому домінували засади наслідування природи, відображення дійсності й більш-менш виражена моральна ідея. Це виявилось у навмисній формотворчості, нежиттєподібності, епатажі (хеппенінги дадаїстів).

У відмові від усталених норм етики й естетики, відвертому аморалізмі - у літературі це яскравіше виявилось у творчості Л.Селіна, А.Бретона, А.Міллера. На думку авангардистів, мистецтво повинно перестати бути чимось допоміжним стосовно дійсності, «засобом» на зразок фотографії та новим моральним евангелієм, воно повинно перетворитись у самодостатню цінність. На думку німецького теоретика К.Фідлера, «мистецтво аж ніяк не покликане проникати у низьку дійсність, яка є дійсністю всіх людей, а також не володіє сумнівним покликанням рятувати людей від дійсності, спускаючись із казкового царства. Якщо здавна сперечаються між собою за право виражати сутність художньої діяльності два принципи: наслідування та перетворення дійсності, то, думається, розв'язання цієї суперечки можливе лише завдяки висуванню на їх місце третього принципу — утворення нової дійсності».

Інакше кажучи, в авангардизмі переважають умовні форми, в яких несхожість з життям набуває самодостатнього характеру. Символи та іномовлення стають самоцінними, а мистецтво перетворюється на міфотворчість. Так Дж. Джойс в «Уліссі» прагне створити всеосяжний міф про людину ХХ ст. У зв'язку з цим виникає, на перший погляд неймовірна, думка про спорідненість, точніше, типологічну подібність авангардизму і так званого соціалістичного реалізму, бо його представники також ніяк не відтворювали існуючу реальність, а створювали нові міфи. Але на відміну від соціалістичного реалізму авангардизм був мистецтвом елітарним і чесним. Якщо абстрагуватися від зовнішньої галасливості деяких його представників, мав серйозну мету — піти далі традиційного мистецтва. Кращі художники та письменники авангардисти прагнули проникнути у глибинні, непізнані та неусвідомлені сфери буття. Так само як наука розклала атом, так художники-абстракціоністи намагалися зобразити на своїх полотнах первинні Всесвіту, виділити чистий колір і чисту форму (П.Мондріан, Кандінський). Так само, як теорія відносності А.Ейнштейна заперечила зовнішню ясність та простоту ньютонівської механіки, так і художники - кубісти (П. Пікассо, Ж. Брак) відходили від видимої реальності, показували її не такою, якою ми її «бачимо», а такою, якою ми її «знаємо» (звідси накладання простору). Письменники-авангардисти, зокрема сюрреалісти, намагались проникнути у «потаємну» реальність, відкрити, так би мовити, вимір нашого буття, відобразити світ снів, марень, видінь, прозрінь, інакше кажучи, світ підсвідомості (вплив ідей Фрейда). З іншого боку, авангардисти прагнули відтворити новий ритм життя, стрімку урбанізацію і технізацію суспільства (Г.Аполлінер, Ф.Леже, Павло Філонов, футуристи). Важливим досягненням авангардистів стало своєрідне втілення в їхніх творах жаху, трагічності існування людини ХХ ст., її відчуженості, абсурдності буття, прибитості тоталітарно-бюрократичною системою, бездушною технічною цивілізацією. Цей аспект особливо характерний для живопису німецького експресіонізму, картин Пікассо («Герніка»), С.Далі («Передчуття громадянської війни»), притч Ф.Кафки і А.Платонова, романів Д. Г. Лоуренса.

Український авангард, будучи тісно пов'язаним із загально європейським, при цьому ніколи не наслідував його, більше того, породив різноманітні стильові напрями та розвивався паралельно з європейськими авангардними течіями.

Вітчизняні митці-авангардисти, пропустивши крізь себе новації західних колег, створили власні естетичні концепції, обґрунтувавши нові авангардні напрями у мистецтві (архипентура О. Архипенка, кубофутуризм О. Богомазова, неовізантинізм М. Бойчука, супрематизм К. Малевича, конструктивізм А. Петрицького).

ДЖЕРЕЛА:

Сморжевська О.О. Філософсько-естетичні засади українського авангардного мистецтва. Вісник СевНТУ. Вип. 103: Філософія: зб. наук. пр. — Севастополь: Вид-во СевНТУ, 2010. — С. 166.; Брегеда А.Ю. Основи політології. К.: - 1997.; // Большая советская энциклопедия: 3-е изд. — Большая советская энциклопедия, 1969. — Т. 1.; Зверев А. М. Авангардизм // Литературная энциклопедия терминов и понятий. — М., 2001. — С. 11-14.